

zich met natuurbehoud en openluchtrecreeatie. Die versnippering is fataal!

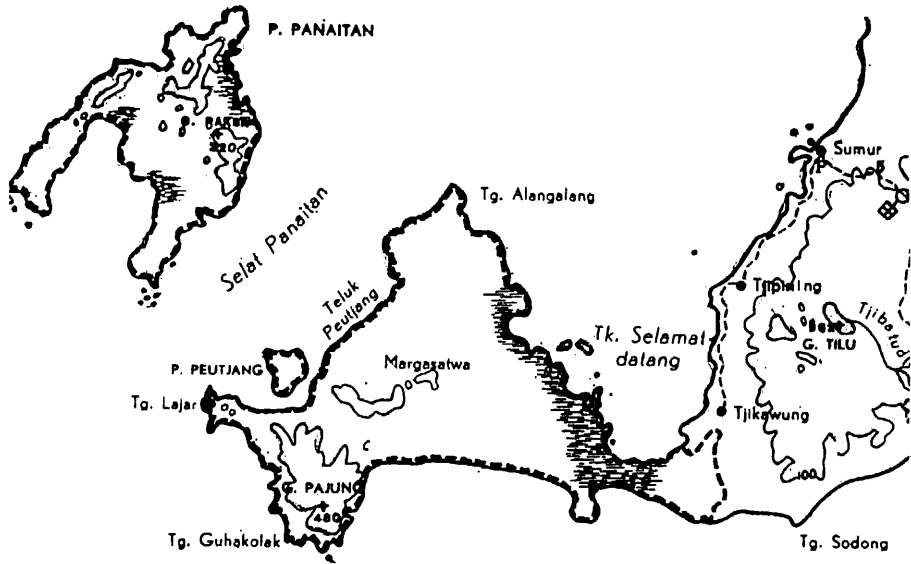
Onze wereld wordt hoe langer hoe meer geregeerd door getallen en computers, maar het belang van een vogel, een vlinder of een landschap is moeilijk in cijfers uit te drukken. Er ligt voor het World Wildlife Fund dus nog een enorme taak. Met elkaar zullen wij moeten strijden voor

us ir. Wagenaar Hummelinck.

In de cantine van de Spaarbank van de stad Amsterdam was daarna een ontvangst, waar velen gebruik van hebben gemaakt. Dank zij vele vrijwillige handen, o.a. van de meisjes van de huishoudschool, konden allen hun dorst lessen en hun honger stillen, terwijl men oude kennissen opnieuw kon begroeten en nieuwe maken.

PANDA-NIEUWS, 4 (9) May 1968

Udjung Kulon, Indonesisch paradijs

Reeds verscheidene malen heeft u in Panda Nieuws kunnen lezen over de pogingen die in het werk worden gesteld om de laatste Javaanse neushoorns voor totale verdwijning te behoeden. Hun laatste toevluchtsoord is Udjung Kulon, een schiereiland gelegen op de uiterste punt van Zuid-West-Java. Geschat wordt dat er thans nog slechts enkele tientallen (tussen de 20 en 40 stuks) in leven zijn.

Een van de leden van het hoofdbestuur van het WWF heeft enige maanden geleden expeditie gemaakt naar Udjung Kulon. Reeds na zijn eerste bezoek was hij zo enthousiast, dat hij een brief schreef aan sultan Hamengku Buwono IX, waarin hij vertelt over zijn indrukken van dit ge-

bied gedurende de weken die hij er doorbracht, een brief, die verschenen is in het blad Indonesia Travel & Trade.

Hij schrijft o.m.: "Udjung Kulon kan worden beschouwd als een van 's werelds belangrijkste natuurreservaten. Er komen dieren in voor die nergens anders meer leven, waaronder nog enkele Javaanse neushoorns. Reeds van te voren dacht ik, dat een tocht door dit reservaat wel eens een dergrootste ervaringen van mijn leven kon worden. Maar deze wonderbaarlijke combinatie van land en zee had ik niet verwacht. Nog nooit heb ik ergens anders zo'n afwisselend landschap gezien en ook had ik niet verwacht op 7 graden ten zuiden van de equator zo'n aangenaam kli-

Operatie Vrije Vlucht

Onlangs is onder de jeugd van 12.000 Nederlandse scholen een actie gestart - onder de titel "Operatie Vrije Vlucht" - met het doel geld in te zamelen voor de aankoop van Hinojos, het voor de trekvogels zo belangrijke moerasgebied in Zuid-Spanje (waarover u in het vorige Panda Nieuws hebt kunnen lezen en waarop nogmaals de aandacht wordt gevestigd in de bij dit nummer ingesloten brief en folder).

De schooljeugd biedt "Panda-vier" te koop aan: vier zelfklevende afbeeldingen van een panda in de kleuren zwart, wit en groen. De prijs van een Panda-vier bedraagt 1 gulden.

Gemeten naar het enthousiasme dat bij de start al bij de jeugd is gebleken, hebben wij alle hoop dat de actie een succes zal worden. De president van het WWF, prins Bernhard, heeft zich bereid verklaard in de herfst een cheque met het totaal verzamelde bedrag in ontvangst te nemen.

Jongens en meisjes die meewillen helpen kunnen zich aanmelden bij Wildlife Rangers, Postbus 7000, Amsterdam.

raat aan te treffen.

"Vanaf het basiskamp op Peutjang eiland, waar ik 's nachts sliep, was het slechts een wandelingetje van 2 minuten om het witte zandstrand te bereiken en dan nog maar 3 minuten zwemmen naar de koraalbanken. De kleuren die je daar ziet van de koraal, de vissen en waterplanten behoren ongetwijfeld tot de prachtigste en gevarieerdste van de gehele Stille Oceaan. Een ongelofelijke hoeveelheid van vormen, verfijnd en spectaculair.

"Als wij niet naar zee doch landinwaarts gingen vanuit onze basis, betraden wij direct de tropische jungle. Enorme bomen met vele luchtwortels, grote spiraalachtige neerhangende lianen en een dicht bladerdak, waar geen zonnestraaltje doordringt. Aan een stuk door hoorde je er vogels tsjilpen, pauwen schreeuwen en het geruis van vleugels. Het gebeurde zelden dat ik na vijf minuten nog geen herten of wilde varkens had gezien, of - iets minder

vaak - apen van tak tot tak had zien slingeren. In de late namiddag en avond gingen grote zwermen vliegende honden op weg naar het vasteland. Zij vlogen heen en weer en scheerden soms zo laag over zee, dat hun leerachtige vleugels het wateroppervlak een ogenblik aanraakten. Terwijl ik ze zo gadesloeg had ik het gevoel, dat ik mij niet in het heden bevond, maar in lang vervlogen tijden.

"Wanneer wij op late namiddagen van het eiland overstaken naar het vasteland, in een uit een boomstam vervaardigd bootje, konden wij gemakkelijk vanuit de uitkijkpost bantengs zien. Ik telde eens een kudde van 16 exemplaren, die op open plekken in het bos graasden. Fraaie en vervaarlijk uitziende dieren. 's Nachts liepen herten en wilde zwijnen rustig over de open plek rond de twee kampementen. Hun ogen gloeiden in het licht van de lantaarn, die ik op hen richtte.

"Dit is maar een zeer onvolledige be-

SOMBERG

schrijving van mijn indrukken van Udjung Kulon. Ik heb nog niet de wildpaden vermeld op het vasteland, de sporen van machtige rhinocerossen, bantengs en herten en soms die van een luipaard...."

GEVARIIEERD LANDSCHAP

Over dit unieke reservaat heb ik bovendien een uitvoerige beschrijving ontvangen uit Indonesië. Hierin staat o.m. dat Udjung Kulon niet alleen het schiereiland, maar ook nog enkele dicht bij de kust gelegen eilandjes beslaat. Het is onbewoond en bedekt met weelderig bos. Bij de uitbarsting van de vulkaan de Krakatau in 1883 werd het gehele gebied door een enorme vloedgolf geteisterd. Alle vegetatie op het vlakke kustgebied en op de eilanden heeft zich dan ook na die tijd opnieuw ontwikkeld.

Udjung Kulon is landschappelijk uiterst gevarieerd. Men vindt er bosgedeelten, weiden, rotsen, eilandjes, duinen, rivieren, kleine meren en moerassen, alles dooreen. Het dichte tropenwoud begint

De zeldzame Javaanse neushoorn.

vlak achter de rotskust van het bergachtige zuidwestelijke gedeelte, waar ook vele palmbomen groeien.

Meer het binnenland in, in het heuvel- en berggebied zijn de bomen hoger en vindt men een zeer dichte begroeiing. Daarentegen treft men in het oostelijke gedeelte duizenden hectaren aan van laaglandbebouwing, waar men niet alleen de normale bomen van Java aantreft, maar ook bijna uitgestorven soorten van Z.O. Aziatische oorsprong.

De wilde, zandige zuidkust wordt hier en daar onderbroken door steile rotsen. Dag en nacht waait hier een harde wind, die de oorzaak is van lagunen- en duinvorming.

In tegenstelling met deze woeste zuidkust is de Peutjangbaai aan de westkust kalm. Lage rotsen steken hier en daar boven water uit en vele visdiefjes vinden dit een ideale broedplaats. De kustvegetatie is typisch tropisch.

Patrouilleboot in het reservaat Udjung Kulon.

Het smalste gedeelte van het schiereiland bestaat uit zachtglooiende heuvels die zich naar het oosten uitstrekken, afgewisseld door moerasachtige valleien en kleine riviertjes. Hier bevinden zich langs de kust ook mangrovebossen.

EILANDEN

De eilanden die tot het reservaat behoren, zijn het eiland Panaitan (of Prinseneiland), het eiland Peutjang (of Meeuwen-eiland) en een groep van zeer kleine eilandjes, de Handeuleungroep.

Het grootste van deze eilanden, Panaitan, heeft een oppervlakte van 12000 ha, is van vulkanische oorsprong en ligt ongeveer 10 km van het vasteland in Straat Soenda. De begroeiing lijkt veel op die van het vasteland.

Dit eiland is een paradijs voor onderwaterzwemmers, evenals trouwens Peutjang. Door het kristalheldere water heen

ziet men de schitterendste zeetuinen waar prachtige tropische vissen verblijven.

Peutjang is 450 ha groot, het is vlak land en slechts een 500 meter van het schiereiland verwijderd. Het is met een niet te dicht bos bedekt en men kan hier nog een zeldzaam afwijkende vorm van het Javaanse hert vinden.

De Handeuleungroep vindt men in het oosten in de baai van Tamandjaja. De zee rondom deze kleine eilandjes is modderig en lang niet zo visrijk als die bij de hiervoor genoemde eilanden.

In 1921 werd het schiereiland Udjung Kulon reeds tot natuurmonument verklaard. In 1937 werden de eilanden eraan toegevoegd en vanaf die tijd kwam het geheel onder toezicht van het departement van Bosbouw. Helaas, gedurende de Japanse bezetting en de tijd daarna, tot aan de onafhankelijkheid van Indonesië, werd het reservaat aan zichzelf overgelaten. Met alle gevolgen van dien. De jungle overwoekerde het grasland en er werd gestroopt. Minstens 15 van de zo zeldzame

minocerossen werden gebouwd, evenals vele bantengs, herten en andere dieren.

HERSTEL

In 1950 werd met behulp van de vroege staf een onderzoek ingesteld. Men deed een beroep op de bewoners van enkele naburige dorpen om te helpen het reservaat weer enigszins in orde te brengen. Men trachtte het overwoekerend onkruid van de graslanden te verwijderen om zo doende weer goede voedselplaatsen voor het wild te verkrijgen. Patrouillepaden werden opnieuw aangelegd en er werd zoveel mogelijk controle uitgeoefend om stroperij te voorkomen.

Zowel op de eilanden als op het vasteland komen muntjac herten voor en ook kanchils, herten die bijna geheel nachtdieren zijn. Op het schiereiland zijn er dus de zeldzame neushoorns en de bantengs. Wilde varkens treft men in overvloed aan. Er zijn verwilderde waterbuffels die speciaal in het oog gehouden moeten worden, omdat zij vaak overbrenners zijn van gevaarlijke veeziekten.

In het zuidelijke deel komen nog enkele tijgers en panters voor, maar hun aantal is zeer gering en ze worden zeldengezien. Dan vindt men er luipaardkatten, wilde honden, mangoesten, civetkatten, otters, diverse apesoorten, eekhoorns,

vliegende eekhoorns, vleermuizen en vliegende honden. Natuurlijk zijn er reptielen, zoals krokodillen, waranen, pythons, adders en andere gifslangen en haagdisen.

Vogels vinden er in groten getale hun woonplaats. Om er maar enige te noemen: vele uilesoorten, bijeneters en zangvogels. Regelmatig weerklinkt de sonore roep van de toekans door het woud. Vele reigers en ooievaarsoorten, aalscholvers en eenden hebben hier hun broedplaatsen.

NIEUWE PLANNEN

Ja, Udjung Kulon en zijn bewoners zijn meer dan de moeite waard om veilig gesteld te worden. Het WWF wil dan ook de Indonesische autoriteiten bijstaan in het beheer van het reservaat. Het plan is het reservaat open te stellen voor geïnteresseerde bezoekers, voor studie door het vestigen van een permanent biologisch station op Peutjang en voor het maken van fotosafari's. Men denkt aan opleiding en training van Indonesische biologen en wildopziensers en het verrichten van wetenschappelijk onderzoek, nodig voor het beheer van het reservaat. Voor dit programma is voor dit jaar ongeveer 67.000 gulden nodig. Maar Udjung Kulon is het waard. Het is uniek, het is een van de laatste paradijzen.

JOAN SOMBERG

Werkgroep VU voor het WNF

Aan de Vrije Universiteit te Amsterdam is thans officieel een werkgroep VU voor het WNF opgericht. De doelstellingen luiden:

1. Het onder de aandacht brengen van de civitas der Vrije Universiteit van de problematiek die samengevat kan worden onder het hoofd: Mens en natuur.
2. Het pousseren van het WNF/WWF als zijnde een instelling die in staat moet worden geacht op internationaal niveau een laatste poging te doen fondsen bijeen te brengen die mee kunnen helpen bovengenoemde problematiek op te lossen; alsmede te trachten onder de civitas leden te

ten name van H. Bouwman, Oranjestraat 30, Kamer 530, Amstelveen.

Een comité van aanbeveling van hoogleraren wordt geformeerd. Onmiddellijk

Van de afdelingen

PROPAGANDA-AVOND EMMEN

Het plaatselijk comité Emmen heeft op 22 maart haar eerste propaganda-avond in het paviljoen van het Noorder Dierenpark gehouden. Er waren een honderd belangstellenden, onder wie veel jongeren. Na de opening door de voorzitter, ds. A. Faber, hield ir. M.G. Wagenaar Hummelinck een causerie over de bedreiging van de wilde natuur door de mens. Met verscheidene voorbeelden lichtte hij zijn be-

Biogrammen

OEHOES

In Zweden is het aantal oehoes in de laatste twee decennia tot minder dan de helft teruggelopen. Het totale aantal wordt nu nog slechts geschat op 200 van deze prachtige uilen. In Zuid-Zweden wordt de achteruitgang vooral geweten aan het gebruik van insecticiden, in het noorden aan jagers, die de oehoe, als vermeende hazenbelager, illegaal schieten.

In Tsjecho-Slowakije is het schieten van roofvogels met een oehoe als lokmiddel sinds 1 januari 1967 verboden. Dit verbod werd speciaal uitgevaardigd ter bescherming van de oehoe, waarvan de populatie sterk was teruggelopen. In 1949-1950 waren er nog 100 broedparen; onlangs werden er nog slechts 66 geteld. De achteruitgang is voornamelijk te wijten aan het weg nemen van jongen uit de horsten. Dit leidt tot een stijging van de gemiddelde leeftijd en een achteruitgang van de repro-

ductiecapaciteit. Het houden van een oehoe vereist thans een wettelijke vergunning.

toog toe. Van de gelegenheid tot het stellen van vragen werd druk gebruik gemaakt.

In de pauze trad de heer R. Koning op met de gedresseerde 3-jarige olifant Anabelle. Na de pauze werden de films *Animals in Danger* en *Wild Wings* vertoond.

De verkoop van de WNF-artikelen heeft f 285 opgebracht. Er meldden zich deze avond 7 nieuwe donateurs, waarmee het totaal aantal nieuwe donateurs sinds het begin van onze actie op 37 werd gebracht.

In Noorwegen worden nog steeds premies betaald voor het doden van oehoes, haviken, sperwers, slechtvalken, giervalken en steenarenden. Naar men zegt worden de populaties desondanks nog niet bedreigd, een mager excuus voor een onverantwoordelijk gedrag.

BEREN

Reeds na het einde van de Eerste Wereldoorlog heeft het voortbestaan van de bruine beer in Tsjecho-Slowakije ernstig gevaar gelopen. Daarom genoot het dier vanaf 1932 volledige bescherming. Sindsdien is het bestand langzaam toegenomen. In het voorjaar van 1967 werd het geschat op in totaal 334 (Hohe Tatra 32, Niedrige Tatra 85, Rudohori 72, Grote Fatra 41, Kleine Fatra 58, Kremnické Vorgebergte 29, Oost-Slowakije 17). De jaarlijkse aanwas bedraagt ca. 5%. Ongeveer twee-